

Reactie op het wetsvoorstel “Vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren”

Het is belangrijk dat er wetgeving komt voor thuisonderwijs als onderwijsvorm. Dit zorgt er voor dat thuisonderwijs wordt erkend als vorm van onderwijs en kan tevens de kwaliteit van thuisonderwijs borgen. Alle goede bedoelingen ten spijt is dit in het huidige wetsvoorstel “Vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren” niet gelukt. De wet werkt willekeurig in de hand en is discriminerend jegens thuisonderwijs, wekt de illusie van een onfeilbare overheid, veroorzaakt te veel bureaucratie, geeft blijk van een beperkt onderwijskundig inzicht aangaande thuisonderwijs en straalt een ongegrond wantrouwen uit van de overheid jegens thuisonderwijzers. Hieronder geef ik een onderbouwing die deze zienswijze staven.

In het regeerakkoord werd afgesproken dat thuisonderwijs een erkende vorm van onderwijs moest worden, gelijkwaardig aan andere vormen van onderwijs. Het huidige voorstel voldoet niet aan deze afspraak, onder andere doordat vrijstelling nog steeds alleen bij richtingbezwaren wordt gegeven. De overige onderwijstypen in Nederland kan op zowel levensbeschouwelijke als pedagogisch-didactische gronden vorm worden gegeven. Daarnaast is het alleen mogelijk om met thuisonderwijs te beginnen als het kind daarvoor nog niet ingeschreven is geweest op een school. Tussen alle andere onderwijstypen kan een kind beide kanten op wisselen. Hierdoor wordt thuisonderwijs anders behandeld dan andere vormen van onderwijs en wordt het in de wet neergezet als een minderwaardige vorm van onderwijs. Uit onderzoek is echter gebleken dat thuisonderwijs een succesvolle vorm van onderwijs is. Thuisonderwijs kinderen presteren beter dan een gemiddeld schoolgaand kind. Dit succes komt doordat de thuisonderwijs ontwikkelingsgericht en persoonlijk is en de thuisonderwijzende ouder per definitie betrokken is bij de leerontwikkeling van het kind. Dit wil de overheid stimuleren bij andere vormen van onderwijs en moet ze dus ondersteunen in plaats van tegenwerken.

Thuisonderwijs wordt op het gebied van de kwaliteitscontrole door de inspectie anders behandeld dan andere vormen van onderwijs. De inspectie kan het recht op thuisonderwijs ontzeggen op basis van één enkel oordeel. Bij andere vormen van onderwijs (lees scholen) leidt een uitspraak over ondermaatse kwaliteit tot het uitwerken en uitvoeren van een verbeterplan, waarna een definitieve beslissing wordt genomen. Dit moet ook gelden voor thuisonderwijs. Het huidige wetsvoorstel behandelt thuisonderwijs anders dan andere vormen van onderwijs, waardoor er geen sprake is van een gelijke behandeling.

Het recht op thuisonderwijs kan ontzegd worden door de vaststelling dat de inspectie onvoldoende in staat is gesteld een oordeel te vormen, terwijl een van de eisen om een oordeel te vormen de privacywetgeving ondermijnt, namelijk het bezoek van de locatie van het onderwijs, waar ongetwijfeld het woonverblijf mee wordt bedoeld. De thuisonderwijzer wordt daardoor gedwongen om iets toe te staan waarvoor zij het recht heeft dat te weigeren. Dit zorgt er voor dat een thuisonderwijzer anders behandelt wordt dan andere burgers en dat discriminatie met deze wet wordt geïnstitutionaliseerd. Het delen van een onderwijsplan, een verslag van de uitvoering daarvan (portfolio) en daarover een gesprek voeren op een andere locatie is voldoende om de kwaliteit van het onderwijs aan te tonen. Temeer omdat thuisonderwijs veel rijker is aan onderwijslocaties zoals natuurgebieden, musea, parken, in de centra van steden en/of dorpen, et cetera.

In het wetsvoorstel wordt de overheid vertegenwoordigd door de onderwijsinspectie, welke wordt gepresenteerd als onfeilbaar. Dit betekent dat vooringenomenheid van een inspecteur kan leiden tot ontzegging van het recht op thuisonderwijs, zonder dat er duidelijk is aan welke eisen de inspectie moet voldoen om een oordeel te vellen. In het onderwijs is het al sinds lang gebruikelijk om bij belangrijke beslissingen te werken met meerdere ogen (het zogenaamde 4-ogenprincipe), zodat

fouten bij het vellen van een oordeel zoveel mogelijk worden voorkomen. Bij de meest belanghebbende beslissingen is de tweede beoordelaar veelal onafhankelijk van de eerste (zoals bij de centrale eindexamens in het VO). Het is dan ook zeer vreemd dat bij een belangrijke beslissing als het al dan niet ontzeggen van het recht op thuisonderwijs er geen onafhankelijke partij betrokken wordt. Deze onafhankelijke partij bestaat al, de Stichting Keurmerk Thuisonderwijs. Deze stichting bestaat uit ervaren docenten die kennis hebben van thuisonderwijs en weten door hun praktijkervaring wat er nodig is om kwalitatief goed onderwijs te verzorgen. Daarnaast zijn zij door hun kennis prima in staat om de pedagogisch-didactische vaardigheid en ontwikkeling van een thuisonderwijzer in te schatten en kunnen zij helpen bij het maken van goede kaders waaraan een oordeel van de inspectie moet voldoen om zo'n zwaarwegende beslissing te nemen.

Het huidige wetsvoorstel schiet door in bureaucratie en zorgt er voor dat het de thuisonderwijzer afleidt van het geven van goed onderwijs in plaats van dat het er bij helpt.

Een voorbeeld van te veel bureaucratie is het verplicht stellen van een leerlingvolgsysteem (LVS). Een LVS is bedoeld om het onderwijs af te stemmen op de leerlingen. Daarmee is dit een handig systeem bij grote groepen met kinderen, zoals op een school, om onderwijs meer persoonsgericht te maken. Bij thuisonderwijs is het zinloos, omdat in de een op een situatie de ontwikkelings- en persoonsgerichte benadering al wordt bewerkstelligt zonder LVS.

Een ander aspect van te veel bureaucratie is de verplichting om jaarlijks een onderwijsplan te overleggen in het kader van vervolgtoezicht. Door jaarlijks een plan voor te leggen aan de inspectie gaat er onnodig veel tijd verloren in het maken van plannen in plaats van het ontwikkelen en verzorgen van goed thuisonderwijs en is de kans op een duidelijke middellange termijnvisie in het plan beperkt. Het zorgt bovendien voor een overmatige bureaucratische rompslomp bij de inspectie. Door te werken met een jaarlijks plan wordt eraan voorbijgegaan dat een leerlijn te allen tijde meerdere jaren overspant.

Daarnaast is er geen duidelijk en werkbaar kader waaraan het plan moet voldoen aanwezig, maar een enorme dichtgetimmerde lijst aan verplichtingen. Dit leidt tot versnippering van het onderwijs en ondermijnt een meer contextgerichte benadering. Een keuze om in het belang van het kind een jaar te wachten met bijvoorbeeld lezen en schrijven zorgt met een jaarplan er voor dat er besloten kan worden geen toestemming te geven, terwijl het pedagogisch-didactisch een weldoordachte en deskundige keuze is. Een goed plan bevat doelen, een aanpak om deze doelen te verwezenlijken en een planning waarbinnen beoogt wordt deze doelen te bereiken. Dit moet zijn afgestemd op de behoeften en de ontwikkeling van het kind, zoals ook wordt onderschreven in het begeleidend schrijven bij het wetsvoorstel. De invulling van de eisen beperkt deze mogelijkheid.

Een cyclus waarbij elke drie jaar een plan wordt overlegt is veel waardevoller, omdat in zo'n plan ruimte is voor een overkoepelende leerlijn met tussendoelen en einddoelen. Tussentijds is nog steeds bijstelling mogelijk op basis van de ontwikkeling van het kind, zonder daarin overhaast te moeten handelen omdat er aan een afvinklijstje met criteria voldaan moet worden. 3-jaarlijkse (en 6-jaarlijkse) cycli zijn in allerlei sectoren om vergelijkbare redenen veel gebruikelijker.

Zoals al eerder valt op te merken aangaande de relatie tussen de wetgeving en de onderwijspraktijk bij thuisonderwijs is de kennis van hoe thuisonderwijs in elkaar steekt niet toegepast in het wetsvoorstel. Van dit beperkte inzicht is ook op onderwijskundig gebied in het algemeen sprake. Een voorbeeld wat in heel het onderwijs speelt en als uitvergroott probleem in het thuisonderwijs naar voren kan komen is het risico dat de voorgestelde toetsen iets heel anders meten dan wat er mee beoogd wordt, namelijk toetsvaardigheid in plaats van de ontwikkeling van een kind. Andere toetsvormen leveren veel meer informatie op aangaande de bereikte kennis en vaardigheden en sluiten veel beter aan bij de uiteindelijke doelen van het onderwijs. Zo is het beter om de ontwikkeling van het kind aan de hand van voorbeelden in beeld te brengen in een portfolio. Met zo een vorm van

toetsen komt tevens het allerbelangrijkste aspect van onderwijs in beeld, namelijk de persoonsvorming en het beeld van het zich ontwikkelende en lerende kind als basis voor goed vervolgonderwijs.

De toetsen op de 6-, 9- en 12-jarige leeftijd perken het leertraject op een onwenselijke manier in op eenzelfde manier als een jaarlijks onderwijsplan dat doet. Naast toetsvaardigheid is de ontwikkelingsfase van een kind in grote mate bepalend voor de prestatie bij een toets zoals beschreven in de wet en zegt het te weinig over toekomstig succes. Daarnaast is onderwijskwaliteit niet te meten met een toets die niet aansluit op het gegeven onderwijs. De sociaal economische achtergrond en betrokkenheid van de ouders, alsmede het stimuleren van het zelfvertrouwen van het kind (persoonsvorming) zijn veel bepalender voor succes en met name het zelfvertrouwen kan met zo'n toets juist een klap krijgen. In een aantal Scandinavische landen met een erkend goed onderwijssysteem is het om die reden verboden om toetsen af te nemen tot aan een bepaalde leeftijd (Zweden, tot 8 jaar oud; Finland, tot 16 jaar oud).

Verder toont onderzoek keer op keer aan dat traditioneel toetsen leidt tot het stoppen van het leren als je daar geen goede leerstructuur omheen bouwt. Die structuur is bij thuisonderwijs niet afgestemd op de toets, maar op de ontwikkeling van het kind, wat voor goed onderwijs ook veel wenselijker is. Na een afsluitende toets zijn de kinderen "klaar" en hoeven ze niet meer te leren (wordt gedacht, omdat je dat punt voorbij bent). Onderzoek toont aan dat wanneer je geen toets afneemt, maar in plaats daarvan oefeningen laat maken en deze bespreekt met het oog op de volgende stap, het leereffect op de lange termijn veel groter is. Dit is gebruikelijk bij thuisonderwijs en verklaard deels de goede prestaties van thuisonderwijs kinderen. Toetsen die voor het kind niet nodig zijn om een diploma te halen (VO, zwemdiploma, etc.) zijn ongewenst. Ze leveren het kind niks op en hebben het risico het leerproces te ondermijnen.

Een ander aspect dat de beperkte onderwijskundige visie in het wetsvoorstel aantoont is dat er maar een persoon is die het kind onderwijs mag geven. Deze beperking zorgt voor een verarming van het onderwijs en zorgt dus voor een verslechtering van de onderwijskwaliteit in plaats van een verbetering. Een thuisonderwijzer is prima in staat om van diverse vakgebieden het onderwijs te verzorgen, en als een kind opgroeit is deze zelf ook steeds beter in staat om zijn of haar onderwijs mede vorm te geven. Er zijn altijd vakgebieden waar een ander persoon van meerwaarde is voor het leerproces van een kind. Daarnaast is de leerervaring veel rijker als een kind te maken krijgt met meerdere personen die het leerproces ondersteunen. Een thuisonderwijzer kan zelf hartstikke goed inschatten op welke gebieden ondersteuning nodig is en op welke gebieden dat niet nodig is, dat doen ze nu ook al.

De wet straalt een ongegrond wantrouwen uit jegens thuisonderwijs. Uit onderzoek blijkt, zoals eerder vermeld, dat kinderen die thuisonderwijs hebben genoten bovengemiddeld presteren. Thuisonderwijs is een succesvolle vorm van onderwijs zoals die nu is. De manier hoe het huidige wetsvoorstel is ingestoken geeft op geen enkele manier blijk van kennis over hoe thuisonderwijs in elkaar zit en werkt vanuit een traditionele visie op onderwijs met een waslijst aan eisen die geen recht doen aan thuisonderwijs. De wet geeft blijk van een bevooroordeelde blik op thuisonderwijs en straalt daarmee wantrouwen uit. Een goede wet op thuisonderwijs moet passen bij datgene waar hij voor is bedoeld en de reeds bestaande kwaliteit ondersteunen in plaats van ondermijnen.